

İSLAM'IN BARIŞ DİNİ OLMASININ KUR'ANÎ TEMELLERİ

Metin ÖZDEMİR

Prof. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

Email: ozdemirmetin@hotmail.com

Özet

Barış; dışlama, hor ve küçük görme, çatışma, kavga ve savaş olmaksızın uzlaş, güven ve huzur içerisinde yaşamak demektir. Hepimiz kendimize, sevgi, şefkat, merhamet, hoşgörü ve adaletle davranılmasını arzularız. Çünkü ancak bu durumda kendimizi güvende hissedebileceğimizi düşünürüz. Güven duygusu olmadan barış olmaz. Barışın olmadığı bir toplumda ise huzur bulmak çok zordur.

Güvenin kaynağı olan bir Yaratıcının gönderdiği dinin, barışı bozacak özellikler taşıması mümkün değildir. Bu yüzden din adına barışı bozmaya kalkışanlar, gerçekte onu doğru anlamamış olan kimselerdir. Nitekim barış anlamına gelen “selam” kökünden türeyen İslam’ın şiddet ve terörün kaynağı olamayacağını gösteren açık ayetlerden biri şöyledir: “Ey İnananlar! Hep birden barışa (silme) girin, şeytana ayak uydurmayın, o sizin apaçık düşmanınızdır”. (Bakara, 2/208). Bu bakımdan, İslam’ın esaslarını kabul eden kimse, bir anlamda barışın, huzur ve güvenin kaynağı olacağına dair söz vermiş demektir. Bununla birlikte günümüzdeki bazı din anlayışlarına baktığımızda, İslam’ın bu açık hedefinin aksine bir yaklaşım sergilendiği, şiddet ve terör faaliyetlerine Kur’an’ı dayanak yapma gayreti içerisine girildiği gözlemlenmektedir. Hâlbuki Kur’an’da savaş hukuku ile ilgili ayetlere bir göz attığımızda, savaşmanın barışı, inananların huzur ve güvenliğini sağlamanın ötesinde bir amacının bulunmadığına tanık oluruz. Kur’an, açık bir saldırganlık durumu ya da ciddi bir tehdit algısı söz konusu olmadığı sürece gayri Müslimlere adaletle davranmakta, onlarla iyi geçinmekte ve beraberce barış ve güven içerisinde yaşamakta hiçbir sakınca görmez. Aksine bu durumun adil bir tutum olduğunu açıkça belirtir.

İşte biz, bu tebliğimizde, barış, esenlik ve güven anlamına gelen “selam” kökünden türeyen İslam’ın temel ilkelerinin ve öğretilerinin ana kaynağı olan Kur’an’dan, şiddet ve teröre kaynaklık edebilecek hüküm ve yargıların çıkarılmayacağını örnekleriyle birlikte sunmaya çalışacağız.

Anahtar kelimeler: İslam, Din, Barış, Kur’anî Temeller

QURANIC BASICS OF BEING THE PEACE RELIGION OF ISLAM

Abstract

Peace is to live in consensus, security and comfort without contempt, scorn, conflict, fight and war. We wish to be treated ourselves with love, compassion, mercy, tolerance and justice. Because we think that we only feel ourselves safe in this case. No peace without a sense of trust. It is very difficult to find the tranquillity in a society in which there is no peace.

The religion which was sent by a creator that is the source of the trust is not possible to have characteristics that will disrupt the peace. So those who disrupt the peace in the name of religion are the people who really didn't understand it correctly. Indeed, Islam that is derived from the root of “salam”, which means the peace couldn't be the source of violence and terrorism. The following verse clearly refers to this situation. “O you who believe! Enter perfectly into peace (al-silm) and follow not the footsteps of Shaitān (Satan). Verily, he is to you a plain enemy”. (Al-Baqarah, 2/208). In this regard, anyone who accepted the principles of Islam, in a sense, has promised that I would be a source of confidence, peace and tranquillity. However, today when we look at some understandings of the religion, we observe that it is exhibited an approach that is contrary to the explicit objective of Islam and is entered into the efforts to make the Quran foothold for the violence and terrorist activities. But when we take a look at the relevant verses in the Quran with the law of war, we see that there is no any goal of war beyond the providing the peace and the security of believers. Quran no qualms to act with justice to non-Muslims and being together in good standing with them and live in peace and safety in the same society unless open aggression situation or perception of a serious threat that will come from them.

We thus will try to offer examples of the judiciary that may be the source of violence and terror cannot be removed from the Quran, which is the main source of basic tenets and teachings of Islam that comes from the root of “salam”, which means the peace.

Keywords: Islam, Religion, Peace, Quranic Basics

Kavramsal Çerçeve

Konumuzun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle Kur'an'da barış anlamına gelen, *İslam*, *silm*, *selam* ve *sulh* gibi kavramların anlamsal çerçevelerine kısaca dikkat çekmeyi yararlı buluyoruz.

Kur'an'a göre *İslam*, tüm ilahi dinlerin ortak adıdır.¹ İlahi bir din olarak İslam, en genel anlamıyla, "Allah'ın emrine teslim olup ona itaat etmek" anlamına gelir.² İlahi dinlerde, uyulması zorunlu olan emir ve buyruklar yalnızca peygamberler aracılığıyla bildirilir.³ Her peygambere, halklarına Allah'tan başka ilah bulunmadığını ve sadece ona ibadet etmeleri gerektiğini tebliğ etmeleri emredilmiştir.⁴

Silm, İslam sözcüğü bu kökten türemiştir.⁵ Sözlük anlamı itibariyle, itaat etmek, boyun eğmek ve barış anlamına gelen *silm*, terim olarak "boyun eğmek ve iradi olarak uymak suretiyle barış ortamına girmek" şeklinde tanımlanmıştır.⁶ Kur'an'da bu anlamıyla kullanıldığı yerde, Allah tarafından şöyle buyrulmaktadır: "Ey İnananlar! Hep birden barışa girin..."⁷

Selam, Kur'an'da, barış⁸, esenlik⁹, emniyet ve güven¹⁰, kurtuluş, doğruyu bulma ve hidayete erme¹¹ gibi anlamlara gelir. Melekler, müminleri cennette ziyaret ettiklerinde, onlara ilk önce selam (esenlik, huzur ve güven) dileğinde bulunacaklardır.¹² Hz. İbrahim'i ziyaret eden melekler de onunla konuşmaya başlarken ilk olarak bu sözcüğü kullanmışlardır.¹³ Cennetin bir adı da dârü's-selâm/barış ve esenlik yurdudur.¹⁴

Sulh, s-l-h kökünden gelen bir isim olan bu sözcük, Kur'an'da, barış ve anlaşma anlamında kullanılır.¹⁵ Her türlü iyi ve güzel davranışı ifade etmek üzere kullanılan *salih* kavramı da aynı gökten gelmektedir.

Kur'an'da barış anlamına gelen kavramların, kök ve terim anlamlarına baktığımızda, barışın huzur, emniyet, güven ve esenlik ortamında gerçekleştiğine dikkat çektiği açıkça görülür. Kur'an baştan sona bireysel ve toplumsal hayatta bu özelliklerin yerleşip kökleşmesi için tavsiyelerde bulunur, bunların gerçekleşmesi için gerekli olan ilkelerden bahseder ve Müslümanlara bunlara göre hareket etmelerini bir sorumluluk olarak yükler.

¹ Hac, 22/78.

² Bakara, 2/131, Âl-i İmran, 3/20. el-Maverdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, tahkik: es-Seyyid İbn Abdülmaksut, Beyrut, ts. I/380.

³ Ra'd, 13/7.

⁴ Enbiya, 21/25.

⁵ TDV *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, XXIII/1.

⁶ TDV *İslam Ansiklopedisi*, XXIII/1.

⁷ Bakara, 2/208.

⁸ Furkan, 25/63.

⁹ Yunus 10/25.

¹⁰ Taha, 20/47.

¹¹ Maide, 5/6.

¹² Ra'd, 13/21.

¹³ Hud, 11/69.

¹⁴ En'am, 6/127; Yunus, 10/25.

¹⁵ Nisa, 4/128; Hucurat, 49/9.

Kur'an'da Barışın Aşamaları

Bireyin Kendisiyle Barışıklığı/Öz Barış

Bireysel barış ile bireyin kendi kendisiyle barışık olmasını kastediyoruz. Güvenilir olmakla özgüven arasında nasıl sıkı bir ilişki varsa, toplumsal barışla bireysel barış arasında da aynı şekilde güçlü bir bağ vardır. Kendi kendisiyle barışık olmayan bireylerden oluşan bir toplumun güvenli ve esenlikli olması çok zordur. Kur'an, bireyin öz barışını sağlamak için, öncelikle onun Allah'ın mahlûkat içerisinde yarattığı en değerli varlık olduğunu kabul etmesini tavsiye eder.¹⁶ Bu özelliğinden dolayı insana yeryüzünde hükümler verilmiş, ona yeryüzünü imar etme, orada huzur ve sükûnu sağlama sorumluluğu yüklenmiştir. Kur'an'daki *halife*¹⁷ sıfatı en genel anlamıyla onun bu özelliklerine işaret etmektedir.¹⁸ Ayrıca insan, görünen âlem içerisinde Allah'ın sonsuz bilgisini, kudretini, azamet ve yüceliğini özgürce takdir etme yeteneğine sahip olan yegâne varlıktır.¹⁹ Onun asıl yaratılış amacı da budur.²⁰ Bu yönüyle insan, meleklerden bile üstün kılınmıştır.²¹ O halde insan, kendi öz kıymetini bilmeli, başkalarının hayat hakkına saygı duyduğu kadar kendi hayatına da saygı duymalı, asla kendisini göz göre göre tehlikeye atmamalı²², hiçbir sebeple intihara kalkışarak kendi hayatına son vermemelidir.²³

Yukarıda anlatılan hususları dikkate aldığımızda, Kur'an'a göre öz barışın sağlanabilmesi için gereken en önemli hususun, kişinin kendi varoluşunun anlamını, gayesini ve kıymetini bilmesi, böylece öz saygıya sahip olması gerektiği söylenebilir.

Ailede Barış

Daha kapsamlı olan toplumsal barışın sağlanması, toplumun en küçük birimi olan aile barışının sağlanamaması durumunda da çok zordur. Bu yüzden Kur'an, aile barışına da diğer barış türlerinde olduğu gibi büyük önem vermiştir.

Her şeyden önce Kur'an, Allah'ın erkeği ve kadını tek bir özden yarattığını ve aile kurumunun yeryüzünde nesillerin devam edebilmesi için zorunlu bir unsur olduğunu haber verir.²⁴ Ailede, eşler arasında bir anlaşmazlık durumu söz konusu olduğunda, huzur ve güven ortamının sağlanabilmesi için her türlü meşru çareye başvurulmalı²⁵, boşanma ise en son çare olarak görülmelidir. Çocukların terbiye edilmesi ve onların yaptıkları her şeyin hesabını Allah'a verecekleri şuuruyla yetiştirilmesi, ebeveynlerin vazgeçilmez görevleri arasındadır.²⁶ Çocukların da anne-babalarına, bakıma muhtaç olduklarında "öf" bile dememeleri gerekir.²⁷ Buna karşın anne-babalar da yoksulluk nedeniyle ne kadar çok sıkıntı çekerlerse çeksinler asla çocuklarını açlık korkusuyla öldürmemeliler.²⁸ Eşin ve çocukların nafakalarının ve

16 İsra, 17/70; Tin, 95/4.

17 Bakara, 2/30; Sad, 38/26.

18 et-Taberî, Câmi'u'l-beyân, tahkik: Ahmed Muhammed Şakir, Beyrut 2000, I/449-450; el-Maverdî, en-Nüket ve'l-Uyûn, I/95.

19 Talak, 65/12.

20 Zariyat, 51/56.

21 A'raf, 7/11.

22 Bakara, 2/195.

23 Nisa, 4/29.

24 Nisa, 4/1.

25 Nisa, 4/35; 128.

26 Tahrim, 66/6.

27 İsra, 17/23.

28 En'am, 6/151.

geçimlerinin sağlanmasından öncelikli olarak babalar sorumludur.²⁹ Ana-babalar için evlatların birer imtihan vesilesi oldukları bilinmeli, dolayısıyla bu konuda sabırlı ve dikkatli olunmalıdır.³⁰ Aile içerisinde çocuklar arasında ayırım yapılmamalıdır. Çünkü her iki cins de değerlidir ve eşit ölçüde özeni hak etmektedir.³¹

Görüldüğü üzere Kur'an, aile barışını, karşılıklı sevgi, saygı, güven ve sorumlulukların yerine getirilmesi üzerine inşa etmektedir.

Toplumsal ve Evrensel Barış

Kur'an'ın barışın sağlanması için ortaya koyduğu ilkeleri açısından bakıldığında, en çok yanlış anlaşılabilir konulardan birisi budur. Aslında bu konunun temelinde de Allah'ın yeryüzündeki en değerli yarattığı olan insana duyulması gereken sevgi ve saygı vardır. Kur'an'ı inceleme konusunda bütüncül bir bakış açısı geliştiremeyen ve onun evrensel ilkelerini kavramada yetersiz kalan bazı müslüman gruplar, bu saygıyı sadece inanan insanların hak ettikleri yanılığın içerisine düşmüşlerdir. Bu durumun anlaşılabilmesi için, Kur'an'ın isimlerinden en çok zikrettiği ve kendilerini büyük bir övgüyle andığı Hz. İbrahim ve Hz. İsa'nın tutumlarına bakmak yeterlidir. Müslümanlar bu iki peygamberin örnekliğini dikkate almayacaklarsa başka neyi kendilerine örnek olarak seçebileceklerdir?

Hız İbrahim, putperest halkı için bakın Allah'a nasıl bir niyazda bulunmaktadır? "Rabbim! O putlar çok insanları saptırdı; bana uyan bendendir, bana karşı gelen kimseyi sana bırakırım; Sen bağışlarsın, merhamet edersin."³² Görüldüğü üzere Hz. İbrahim bu yakarışında, müşrik halkı için bile Allah'tan bağışlanma ve merhamet ümit etmektedir. Şimdi bu satırları okuma fırsatı bulan bazı empati yoksunu kimselerin homurdanmalarını duyar gibiyim. Onlar şöyle diyeceklerdir: Allah şirki bağışlamaz, müşrike merhamet etmez.³³ Elbette onların gördükleri ayetleri biz de görüyoruz. Ancak burada müşriklerin, Hz. İbrahim tarafından en azından bu dünyada kazanılması gereken bir grup olarak görüldüğü inkâr edilemez. Dolayısıyla onlara bu dünyada zulüm, azgınlık ve bozgunculuk söz konusu olmadığı sürece³⁴ insani ölçüler içerisinde davranılmasında onun açısından bir sakınca yoktur.

Şimdi bir de teslise inanan Hıristiyanlar için Hz. İsa'nın beklentisine bir göz atalım: "Onlara azap edersen, doğrusu onlar Senin kullarıdır; onları bağışlarsan, Güçlü olan, Hakîm olan/her şeyi yerli yerinde yapan şüphesiz ancak Sensin."³⁵ Bu ayette, Hz. İsa'nın, teslise inananları bağışlaması Allah'ın izzetine ve hikmetine daha çok yakıştırdığı açıktır. Şimdi aynı kişilerin, "o ayetin bir sonrasını niye okumuyorsun" dediklerini duyar gibiyim. Ancak söz konusu empati yoksunlarının dikkatlerinden kaçırıldığı bir nokta vardır. Bir sonraki ayette, Allah, imanlarında doğruluk üzere kalanlar için müjdelere verirken, Hz. İsa'nın temennisi ile ilgili hiçbir kesin hüküm belirtmemektedir. Dolayısıyla nihai karar yüce yaratıcındır. Onun da nasıl tecelli edeceğini ancak kıyamet gününde öğrenebileceğiz.³⁶ Kur'an'da, kâfirler, müşrikler, zalimler, azgınlar, taşkınlılar, bozguncular, yeryüzünde nesli ve ekinleri tahrip edenler için kesin hükümler vardır ama kendi halinde yaşayan Ehl-i Kitap için kesin bir hüküm yoktur.

29 Bakara, 2/233.

30 Enfâl, 8/28; İsrâ, 17/64; Hadid, 57/20.

31 Nahl, 16/58-59; Hucurat, 49/13; Necm, 53/45; Leyl, 92/3; Tekvir, 81/8-9.

32 İbrahim, 14/36

33 Nisa, 4/48/116.

34 Mümtehine, 60/8-9.

35 Maide, 5/118.

36 Bakara, 2/113; Yunus, 10/93; Nahl, 16/124; Secde, 32/25; Casiye, 45/17.

Çünkü onlardan kimin hangi sebepten kendi inancını terk etmediğini ve bu konudaki mazeretinin ne ölçüde geçerli olduğunu ancak Allah bilebilir.³⁷

Kâfirlere ve müşriklere gelince, onların ahretteki durumları Hz. İbrahim açısından Allah'a bırakılmakla birlikte, Kur'an'da onların azap göreceğine dair kesin hükümlerden söz edilmektedir.³⁸ Bununla birlikte Kur'an'da, müslüman toplumun dünya hayatında onlarla nasıl geçineceklerine dair kuşkuya yer bırakmayacak ölçüde açık ifadeler bulunmaktadır. Bu ayetlerden ikisi şöyledir: "Allah, din uğrunda sizinle savaşmayan, sizi yurdunuzdan çıkarmayan kimselere iyilik yapmanızı ve onlara karşı adil davranmanızı yasak kılmaz; doğrusu Allah adil olanları sever. Allah, ancak sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkarırları ve çıkarılmanıza yardım edenleri dost edinmenizi yasak eder; kim onları dost edinirse, işte onlar zalimdir."³⁹

Bu ayetlerin açık olarak belirttiği üzere, Kur'an açısından bakıldığında, başka dinden olan gruplara savaş ilanı ancak onların din uğruna savaşmaları ve Müslümanları yurtlarından çıkarmaya kast etmeleri durumunda söz konusudur. Şimdi yukarıda sözünü ettiğimiz gruplar, bu ayetlerin, Tevbe Suresi'nde geçen ve seyf/kılıç ayeti olarak bilinen ayetle neshedildiğini/hükümünün geçersiz kılındığını söyleyeceklerdir. Ancak onların bu konuda ellerinde söz konusu neshin varit olduğuna dair ne Kur'an'dan ve ne de en zayıf hadislerden bile bir kanıtları vardır. Bu tür yaklaşımlar, tamamen ulemanın siyasi ve konjonktürel içtihatlarına dayanmaktadır. Çünkü savaş gibi Kur'an'ın son derece önem verdiği hayat hakkıyla doğrudan ilgili olan bir konuda zanna dayalı delillerle hüküm vermek akla, Kur'an'a ve Hz. Peygamber'in sünnetine uygun gözükmemektedir. Ulemanın bu konudaki hükümlerinin zanna dayandığı açıktır. Zira onlar arasında bu konuda bir fikir birliğinden söz etmek mümkün değildir. Örneğin Hanefi Mezhebi'nin kurucusu Ebu Hanife (ö. 150/767), seyf/kılıç ayeti ile ilgili farklı bir yorumda bulunmaktadır. Ona göre bu ayet yalnızca, antlaşmayı bozan Arap müşrikleriyle sınırlıdır.⁴⁰

Şimdi üzerinde tartışma yapılan söz konusu ayetin durumuna Kur'an bağlamında kısaca bir göz atalım. Kur'an'da, ayetlerin bağlamından açıkça görülebileceği üzere özellikle antlaşmayı bozan Arap müşrikleri kastedilerek şöyle buyrulmaktadır: "Haram aylar çıkınca müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün; onları yakalayın, onları hapsedin ve onları her gözetleme yerinde oturup bekleyin. Eğer tövbe eder, namazı dosdoğru kılar, zekâtı da verirlerse artık yollarını serbest bırakın. Allah yarlıgayan, esirgeyendir."⁴¹ Ancak bir önceki ayette, bu ayette zikredilen hükmün sadece antlaşmayı ihlal eden, böylece saldırı durumuna geçen müşrikler için geçerli olduğu çok açık bir şekilde ifade edilmektedir: "Yalnız, antlaşma hükümlerinde size karşı bir eksiklik yapmayan ve aleyhinizde kimseye yardım etmeyen müşriklerle yaptığımız antlaşmaya sonuna kadar riayet edin. Allah sakınanları sever."

Kur'an'ın daha başka ayetlerine baktığımızda, Hz. Peygamber'in müşriklerle ilişkisinin mahiyetini gösteren pek çok ipucu bulmamız mümkündür. Örneğin, çok ilginçtir, kılıç ayetinin geçtiği kısmın hemen sonrasında Allah Hz. Peygamberden sığınma talebinde bulunan müşrikler hakkında şöyle buyurur: "Putatapanlardan biri sana sığınır, onu güvene al; ta ki Allah'ın sözünü dinlesin. Sonra onu güven içinde olacağı yere ulaştır. Çünkü onlar bilgisiz bir

37 Lokman, 31/23; Mülk, 67/13.

38 Mü'minun, 23/117; Mü'min, 40/85; Şura, 42/26.

39 Mümtehine, 60/8-9.

40 Bağdâdî, Usûl'u'd-Dîn, İstanbul 1928, s. 318-319.

41 Tevbe, 9/5.

topluluktur.” Görüldüğü üzere, adam öldürmeye şartlanmış, dolayısıyla bunun için mazeret bulmaya hazır olan zihin ve gönül sahipleri, bir önceki ayeti okurken gözlerini dört açmakta, ancak bir sonraki ayeti görmezlikten gelmektedirler. Çünkü onlar, Hz. İbrahim’in, Hz. İsa’nın ve Hz. Muhammed’in sevgi, şefkat ve merhamet temelli evrensel tutumlarını değil, kendi heva ve heveslerinin işaret ettiği yolu izlemektedirler.

Bütün şeriatlarda haksız yere adam öldürmek, herhangi bir inanç, dini kimlik, görüş ya da mezhep ile kayıt altına alınmaksızın yasak kılınmıştır: “Bunun için İsrail oğullarına şöyle yazdık: ‘Kim bir kimseyi bir kimseye veya yeryüzünde bozgunculuğa karşılık olmadan öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de onu diriltirse (ölümden kurtarırsa) bütün insanları diriltmiş gibi olur.’”⁴² Benzer bir yaklaşımı şu ayette de görmekteyiz: “Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın. Haksız yere öldürülenin velisine bir yetki tanımışsınız. Artık o da öldürmekte aşırı gitmesin. Zira kendisi ne de olsa yardım görmüştür.”⁴³

Tüm bu anlattıklarımız, kendisine İslam daveti ulaşmamış kimselerin haksız yere öldürülmeleri durumunda diyet gerekmediği görüşünde olan İslam hukukçularının⁴⁴, bu içtihatlarında ne kadar siyasî ve konjontürel bir tutum takındıklarının açık bir kanıtıdır.

Müslüman toplumların kendi aralarındaki iç barışa gelince, bu konuda da Kur’an’da açık ifadeler ve yaptırımlar bulunmaktadır: “Eğer müminlerden iki topluluk birbirleriyle savaşılırsa aralarını düzeltiniz; eğer biri diğeri üzerine saldırırsa, saldıranlarla Allah'ın buyruğuna dönmelerine kadar savaşınız; eğer dönerlerse aralarını adaletle bulunuz, adil davranınız, şüphesiz Allah adil davrananları sever. Şüphesiz müminler birbiri ile kardeşirler; öyle ise dargın olan kardeşlerinizin arasını düzeltin; Allah'tan sakının ki size acısın.”⁴⁵

Toplumsal ve evrensel barışın sağlanabilmesi için gerekli olan bir diğer husus da insan hak ve hukukuna saygıdır.⁴⁶

Sonuç olarak, Kur’an’da toplumsal ve evrensel barışın gerçekleşebilmesi için, zulüm ve bozgunculuk türünden haklı bir sebep bulunmadıkça, din ve mezhep gibi kimliklere bakılmaksızın tüm insanların hayatına saygı gösterme, adaletle muamele, bireylerin hak ve hukukunu gözetme gibi evrensel ilkelere dikkat çekilmektedir.

Toplumsal ve Evrensel Barışa Katkıda Bulunan Bazı Temel Kur’anî İlkeler

Tüm insanlar eşittir. Üstünlük ancak hayır ve iyilik yarışında ortaya çıkar:

“Ey insanlar! Doğrusu Biz sizleri bir erkekle bir diğiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz, Allah katında en değerliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanızdır. Allah bilendir, haberdardır.”⁴⁷

Tüm insanların ortak paydası olan fıtrata/yaratılıştan gelen doğruyu yanlıştan ayırt etme ve hükümde isabet kaydetme yetisine başvurmak, Hak Din’e yönelmekle eşit tutulmuştur:

42 Maide, 5/32.

43 İsrâ, 17/33.

44 Bağdâdî, Usûlu'd-Din, s. 263-264.

45 Hucurat, 49/9-10.

46 Bakara, 2/188; Nisa, 4/161; A'raf, 7/85; Tevbe, 9/34; Hud, 11/85; Şuara, 26/183.

47 Hucurat, 49/13.

“(Resulüm!) Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.”⁴⁸ Bu ayette geçen *fitratullah* tabiri, hükümde isabet etme ve doğru ve yanlışın arasını ayırma kabiliyeti anlamına gelmektedir.⁴⁹

Adalet, iyilik ve yakın akrabaya yardım emredilmiş, kötülük, çirkin işler ve azgınlık yasaklanmıştır:

“Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder.”⁵⁰

Kötülüğün iyilikle savılması daha erdemli bir tutumdur:

“İyilik ve fenalık bir değildir. Ey inanan kişi: Sen, fenalığı en güzel şekilde sav; o zaman, seninle arasında düşmanlık bulunan kişinin yakın bir dost gibi olduğunu görürsün.”⁵¹

İnsanlar arasında düşmanlığa ve kötülüğe sebep olan içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklar yasaklanmıştır:

“Şeytan şüphesiz içki ve kumar yüzünden aranızda düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah'ı anmaktan, namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçersiniz değil mi?”⁵²

Dinde zorlama yoktur:

“Dinde zorlama yoktur; Artık hak ile batıl iyice ayrılmıştır...”⁵³

Davette bulunurken, zorbalık ve kaba kuvvet yerine bilgi, belge, güçlü kanıt, yumuşak sözlülük, hikmet ve güzelce tartışma gibi yöntemler tercih edilmelidir:

“Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır; onlarla en güzel şekilde tartış...”⁵⁴ “De ki: ‘Benim yolum budur; ben ve bana uyanlar bilerek insanları Allah'a çağırırız.’”⁵⁵ “Allah'ın rahmetinden dolayı, sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onlara mağfiret dile, iş hakkında onlara danış, fakat karar verdin mi Allah'a güven, doğrusu Allah güvenenleri sever.”⁵⁶

Mabetlere ve kutsal mekânlara saygıda din ayrımı gözetilmez:

“Onlar haksız yere ve ‘Rabbimiz Allah'tır’ dediler diye yurtlarından çıkarılmışlardır. Allah insanların bir kısmını diğeriyle savmasaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın adı çok anılan camiler yıkılıp giderdi.”⁵⁷

Hz. Muhammed âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir:

“(Resulüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik.”⁵⁸

48 Rum, 30/30.

49 Mu'cemu'-vasît, İ. Mustafa, H. Abdülkadir, M. en-Neccar, takkik: Mecme'u'l-luğa el-Arabî, I/303.

50 Nahl, 16/90.

51 Fussilet, 41/34.

52 Maide, 5/91.

53 Bakara, 2/256.

54 Nahl, 16/125.

55 Yusuf, 12/108.

56 Âl-i İmran, 3/159.

57 Hac, 22/40.

58 Enbiya, 21/107.

Sonuç

Kur'an'da, barış kavramının karşılığı olarak, *İslam*, *silm*, *selam* ve *sulh* gibi kelimeler kullanılmaktadır. Bu kelimelerin sözlük ve terim anlamları, İslam'ın barış dini, Hz. Muhammed'in de bir barış ve rahmet peygamberi olduğunu açıkça göstermektedir. Bununla birlikte Kur'an'da, bireysel, toplumsal ve evrensel barışı gerçekleştirmeye yönelik pek çok tavsiye ve ilke bulunmaktadır.

Her şeyden önce insan, yaratılanların en şereflişidir. Bu yüzden büyük bir saygıyı hak etmektedir. Melekler bile ona secde ederek saygılarını sunmuşlardır. Bu bakımdan insan, öncelikle kendi varlığının kıymetini bilmeli ve kendisine özsaygı duymalıdır. Bu onun, Allah'ın meleklerle üstünlüğünü kanıtladığı insanın hayatına saygı duymasına ve onu korumaya çalışmasına vesile olacaktır. Daha sonra barış, en küçük toplumsal birim olan ailede yaşanır. Ebeveynlerin, çocukların ve eşlerin karşılıklı olarak birbirlerine karşı sorumlulukları ve hakları vardır. Bu sorumluluklar yerine getirilip haklar korunduğu zaman, aile barışı kendiliğinden gerçekleşir. Genel olarak bakıldığında aile barışının temelinde, sevgi, şefkat, merhamet, adalet, dayanışma, hak ve hukukun korunması ve sorumluluk bilinci içerisinde olma gibi evrensel, ahlakî ve hukukî ilkeler vardır. Bu ilkeler, ailenin huzur, esenlik, barış ve güven içerisinde olmasını sağlarlar. Huzur ve barış içerisinde yaşayan aile fertlerinden oluşan bir toplumun da barış ve esenlik içerisinde olacağında hiç kuşku yoktur. Kur'an'a göre evrensel barışın temelinde de sevgi, şefkat, adalet, hak ve hukukun korunması ve insan hayatına saygı gibi evrensel, ahlakî ve hukukî ilkeler vardır. Hiç kimse kendi inancını terk etmeye zorlanamaz. Herkesin, canı, malı, ırzı, namusu ve diğer tüm kişilik hakları mukaddestir, dokunulmazdır.

Kısacası, İslam'a göre barışın en kestirme yolu, tüm insanlığın ortak paydası olan ve doğru ile yanlışın arasını ayırt etme ve hükümde isabetli olma anlamına gelen fitrata yönelmek ve ondan çıkarılan evrensel ilkeler doğrultusunda hareket etmektir.